

Nesze semmi, fogd meg jól!

Vajúdtak a hegyek, és egeret szültek – röviden így foglalhatnánk össze az eredményét annak az EU által még ebben a parlamenti ciklusban elfogadásra kerülő törvénynek, amelynek eredendő feladata a sajtó- és véleményszabadság uniós garanciáinak kodifikálása lett volna.

Nem titok, hogy a médiaszabadságról szóló törvény megalkotását elsősorban a Magyarországon és Lengyelországban kialakult áldatlan viszonyok miatt érezte szükségesnek az Európai Parlament, amely egyébként hosszú éveken keresztül tehetetlenül asszisztált a sajtó- és véleményszabadság fokozatos felszámolásához e két országban, miközben az is egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy egyre több posztkommunista országban indulnak hasonló folyamatok, ha nem sikerül gátat szabni mindennek.

A törvény legfontosabb célkitűzései az újságírói, szerkesztői szabadság uniós garanciáinak megteremtése, a közszolgálati média függetlenségének biztosítása, a reklámpiac állami befolyásolásának kontrollja, a médiapiac szerkezetének figyelemmel kísérése és egy uniós médiahatóság létrehozása, amely folyamatosan kontrollálja a demokratikus nyilvánosság normáinak érvényesülését a nemzeti médiapiacokon.

Az első törvénytervezet 2023 márciusára elkészült, és már ekkor nyilvánvalóvá vált, hogy valójában képtelenség egy olyan médiaszabályozási rendszert kialakítani az

unióban, amely minden tagország számára elfogadható. Azokban az országokban ugyanis, amelyekben alapvetően szabad a média, nem sérül rendszerszinten a vélemény- és sajtószabadság, értelmezhetetlen és elfogadhatatlan volt számos bürokratikus szabály, hiszen ezek az országok nemzeti hatáskörben is el tudják intézni a médiapiacra jelentkező anomáliákat, ezért indokolatlannak találták az uniós szintű beavatkozást ezen a területen.

Azokban az országokban – elsősorban Magyarországon és Lengyelországban, de korábban Szlovéniában is –, amelyekben mélyreható és rendszerszintű volt a médiarendszer politikai szempontok szerinti átalakítása, a közszolgálati média gyarmatosítása, a médiapiac állami manipulálása, a tervezet demokratikus jogszabályrendszer nemcsak a hatalom birtokosainak éles elutasítását váltotta ki, valójában hatékony alkalmazhatósága is képtelenségnek tűnt. Hiszen egy alapvetően nem demokratikus rendszert nem lehet demokratikus eszközökkel szabályozni.

A tervezet ellen tehát minden tagállam tiltakozott. Általános volt a vélekedés, hogy a törvénytervezet túlzott beavatkozást jelent a nemzeti médiaszabályozási, médiapiaci folyamatokba, az eltérő helyzetű országok motivációi azonban alapvetően különböztek egymástól. Azok az országok, amelyekben érvényesülnek a demokratikus nyilvános-

ság normái, azért nem fogadták el, mert úgy vélték, hogy a piaci folyamatokat a nemzeti jogszabályok és a szabad nyilvánosság is megfelelően kontrollálja, a magyarországihoz hasonló helyzetben lévő országokban viszont, ahol már régóta a hatalom megszállása alatt áll a közmédia és a médiapiac, mindenféle közös normarendszert elfogadhatatlannak tartanak. Ahogyan Orbán Viktor néhány hónappal ezelőtt egy Twitter-bejegyzésében megfogalmazta: „Brüsszel egy orwelli világot teremt a szemünk előtt. [...] A médiát törvényen keresztül akarják irányítani. Nem azért harcoltunk a kommunistákkal, hogy 1984-ben végezzük.” Bocskor Andrea fideszes EP-képviselő pedig arról posztolt a Facebookon, hogy „az uniós médiatörvény javaslata ismételten súlyos beavatkozási kísérlet a tagállamok szuverenitásába... és az európai nyilvánosságot a brüsszeli bürokrácián keresztül a Soros-hálózat akarja kézivezérelni.”

Az intenzív ellenállás eredményeképpen aztán megindult a már egyébként is kevésbé hatékonyak tűnő tervezet felvizezése, aminek eredményeképpen mára odajutottunk, hogy egy minden érintett számára teljesen felesleges törvény kerül az EP elé, amely teljesen felesleges intézményeket és kontrollmechanizmusokat hoz létre, és valójában semmiféle normatív vagy visszatartó erővel nem rendelkezik.

Amint az elmúlt hetek eseményei ékesen bizonyítják, Magyarországon és Lengyelországban a hatalom már olyan mélyen átalakította a médiarendszert, hogy ezek demokratizálása csak rendszerszintű változások eredményeként képzelhető el. S bár Lengyelországban a médiaplura-

lizmust nem sikerült felszámolni, a közszolgálati média teljes állami megszállása és pártpropaganda-szócsové silányítása ott is megtörtént. Most pedig, amikor az ország megszabadult a zarnoki rendszertől, óriási – esetenként a demokratikus jó ízlést is sértő – belpolitikai küzdelmet kell vívniuk a közszolgálati média felszabadítása érdekében. Mert az antidemokratikus, autoriter rendszer intézményeit nem lehet ízlésesen lebontani.

Magyarországon pedig még a lengyelországinál is sokkal nehezebb lesz a médiamonopóliumok lebontása, a közmédia felszabadítása, a plurális médiapiac újbóli megteremtése, hiszen nálunk ezen a területen lényegében diktatórikus körülmények alakultak ki. Egyetlen független rádiós és televíziós csatorna sem működik, a nyomtatott sajtó néhány független orgánuma vegetál, és folyamatosan a túlélésükért küzdenek a nem kormánypárti internetes portálok is. A médiapiac háromnegyede egyértelműen a kormánypártok kezében van, és további 10 százalékukra is befolyást gyakorol a hatalom. Az állam nemcsak a piacot teljesen eltorzító állami reklámokkal, hanem a magánhirdetők terrorizálásával is manipulálja a piaci folyamatokat, a közpénzekből fenntartott rádió és televízió pedig a kormánypropaganda és az álhírterjesztés legfontosabb orgánumai, amelyekre közpénzek százmilliárdjait költik. A média működését felügyelő intézmények mindegyikében legalább kétharmados többségben vannak a kormánypártok képviselői, vezetőiket a kormánypártok a hűséges pártkatonák köréből verbuválja.

Ilyen körülmények között az uniós jogszabálytervezet azon elképzelései, melyek szerint a felállítandó uniós médiahatóságba a nemzeti hatóságok delegálnak képviselőket, szigorúan ellenőrzik a közmédia biztonságos finanszírozását és elfogulatlanságát, az állami reklámköltségek piaci teljesítménnyel, közönségaránnyal és más mérhető teljesítménnyel történő arányosítását, teljesen irreleváns elképzeléseknek tűnnek. Kiváltképp mivel a tervezet lényegében semmiféle komolyan vehető szankciót nem tartalmaz a törvénysértésekkel szemben. Persze egy olyan rendszerben, amelynek lényege éppen a demokratikus nyilvánosság felszámolása és a hatalom médiamonopóliumának megszilárdítása, nincs olyan kívülről megteremtett demokratikus szabályozás, ami rést üthetne. Hiszen minden ilyesmi a rendszer lényegét kezdené ki.

Az Európai Unió 2011 óta tétlenül asszisztál a magyarországi folyamatokhoz, amelyek célja a demokratikus nyilvánosság felszámolása. Én magam is számtalan olyan

beszélgetésen vettem részt, amelyen az unió különböző ideérkező tényfeltáró bizottságait tájékoztattuk a médiahelyzetről. Aztán nem történt semmi. Egy idő után úgy döntöttem, hogy mivel ezeknek a beszélgetéseknek semmi értelmük nincs azon kívül, hogy végighallgatjuk a részvételteljes, együttérző

reflexiókat, a további meghívásokat nem fogadom el.

Ma már nyilvánvaló számomra, hogy bár az EU alapvető értékei között is kiemelkedő helyet foglal el a véleménynyilvánítás és a sajtó szabadsága

a tagországokban, amelyek nélkül nem képzelhető el demokratikus jogállam, ezeknél is fontosabbak az Audi, a Mercedes és a BMW érdekei.

Meggyőződésem szerint a mára kialakult helyzetben, ha egyáltalán akar valamit tenni az unió a sajtószabadságért, az egyetlen lehetősége a cselekvésre a független média jelenleginél sokkal komolyabb anyagi támogatása. Természetesen ez nem fogja megoldani a leigázott média problémáit, de a semminél azért valamivel több.

Forrás: Európai Bizottság